

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

20... оны ...дугаар
сарын ....-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ДАЛАЙ АШИГЛАХ ТУХАЙ
/шинэчилсэн найруулга/

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ
НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл.Хуулийн зорилт

1.1.Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоцоор тээвэр хийх, далайн баялаг хайх, ашиглах, олборлох, загас агнах, далайн шинжлэх ухааны судалгаа хийх зэрэг далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулах, далай дахь аюулгүй байдлыг хангах, далайн орчныг хамгаалах, хөлөг онгоц бүртгэх, далбааны эзэн улсын эрх, үүргийг хэрэгжүүлэх, хөлөг онгоцон дээрх хөдөлмөрийн харилцаа, далайчны чадамжийн гэрчилгээг баталгаажуулахтай холбогдсон харилцааг зохицуулахад энэ хуулийн зорилт оршино.

2 дугаар зүйл.Хууль тогтоомж

2.1.Далай ашиглах тухай хууль тогтоомж нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, энэ хууль болон тэдгээртэй нийцүүлэн гаргасан хууль тогтоомжийн бусад актаас бүрдэнэ.

2.2.Монгол Улсын олон улсын гэрээнд энэ хуульд зааснаас өөрөөр заасан бол олон улсын гэрээний заалтыг дагаж мөрдөнө.

3 дугаар зүйл.Хуулийн үйлчлэх хүрээ

3.1.Энэ хууль нь Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоцоор тээвэр хийх, далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулах иргэн, хуулийн этгээдэд улсын харьяалал, өмчийн төрөл, хэлбэрээс үл хамааран үйлчилнэ.

3.2.Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоцон дээр зөвхөн Монгол Улсын хууль үйлчилнэ.

4 дүгээр зүйл.Хуулийн нэр томьёо

4.1.Энэ хуульд хэрэглэсэн дараахь нэр томьёог дор дурдсан утгаар ойлгоно:

4.1.1.“хөлөг онгоц” гэж далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулахад зориулагдсан хөдөлгүүрт болон хөдөлгүүрт бус инженерийн хөвөгч байгууламжийг;

4.1.2.“Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоц” гэж энэ хуулийн дагуу Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцыг;

4.1.3.“боомт” гэж хөлөг онгоц зогсоход зориулагдсан, тусгай тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон далайн эргийн зогсоол бүхий байгууламжийг;

4.1.4.“хөвөлтөд тохирсон” гэж тухайн төрөл, зориулалтын хөлөг онгоц экологи, аюулгүйн болон техникийн дүрмийн шаардлага хангасан, аюулгүй аялахад зайлшгүй шаардлагатай бүрэн бүрэлдэхүүнтэй мэргэжлийн баг, бүх төрлийн нөөц, тоног төхөөрөмжөөр хангагдсан байдлыг;

4.1.5.“ахмад” гэж далай ашиглах үйл ажиллагааг аюулгүй хэрэгжүүлэхийн тулд хөлөг онгоц, багийн бүрэлдэхүүнийг хөлөг онгоцны өмчлөгч, эзэмшигчийн өмнө хариуцан удирдаж буй этгээдийг;

4.1.6.“хөлөг онгоцны баг” гэж хөлөг онгоцны аюулгүй ажиллагааг хангах үүрэг бүхий мэргэжлийн бүрэлдэхүүнийг;

4.1.7.“хөлөг онгоцыг дангаар нь түрээслэх” /бербоут-чартер/ гэж түрээслэгч хөлөг онгоцыг өөрийн эзэмшил, ашиглалтад авч, түүнд бүрэн хяналт тавих, хөлөг онгоцны ахмад болон багийн бүрэлдэхүүнийг сонгож томилох эрхтэйгээр түрээслүүлэгчээс түрээслэгчид шилжүүлж байгаа албан ёсны гэрээг;

4.1.8.“хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага” гэж Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгүүлэх, бүртгүүлсэн хөлөг онгоцонд үзлэг оношлогоо, техникийн хяналтыг хэрэгжүүлж, холбогдох гэрчилгээ олгох эрхийг Далайн захиргаанаас авсан ангиллын нийгэмлэг буюу хуулийн этгээдийг;

4.1.9.“хөлөг онгоц эзэмшигч” гэж өөрийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлын дагуу тодорхой хугацаагаар хөлөг онгоцыг эзэмших эрхийг хууль болон хэлцлийн үндсэн дээр авч, үүрэг хүлээж, ашиглаж буй хүн болон хуулийн этгээдийг;

4.1.10.“далбааны эзэн улсын хяналт” гэж Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц үндэсний хууль тогтоомж, олон улсын гэрээнд заасан шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хяналт тавих, хөлөг онгоцны аюулгүй байдлыг хангах болон далайн орчныг хамгаалах чиглэлээр холбогдох баримт бичиг шалгах үйл ажиллагааг;

4.1.11.“аврах ажиллагаа” гэж далайд аюулд өртсөн хөлөг онгоц, хүний амь нас, эрүүл мэнд, эд хөрөнгийг аврах, тусламж үзүүлэхээр авч хэрэгжүүлж буй цогц үйл ажиллагааг;

4.1.12. “далайчин” гэж хөлөг онгоцны аюулгүй ажиллагааг хангах, далайн орчныг бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах зорилгоор хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүнд хөдөлмөрийн гэрээгээр ажиллаж буй этгээдийг.

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ ДАЛАЙН АСУУДАЛ ЭРХЭЛСЭН ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГЫН БҮРЭН ЭРХ

5 дугаар зүйл.Далайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын эрх, үүрэг

5.1.Далайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага дараах эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

5.1.1.далай ашиглах үйл ажиллагаатай холбогдсон хууль тогтоомж, Засгийн газрын шийдвэрийн биелэлтийг зохион байгуулах;

5.1.2. далай ашиглахтай холбогдсон Монгол Улсын олон улсын гэрээг хэрэгжүүлэх, тэдгээрт хууль тогтоомжийг нийцүүлж, биелэлтийг хангуулах;

5.1.3. Олон улсын далайн байгууллагын конвенц, зөвлөмжийн хэрэгжилтэд хоёр жил тутам хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийж, тайланг Олон улсын далайн байгууллагад хүргүүлэх;

5.1.4. гэрээний үндсэн дээр зарим чиг үүргийг төрийн болон төрийн бус мэргэжлийн байгууллагад шилжүүдэн гүйцэтгүүлэх;

5.1.5. далайн эрэг бүхий улстай Засгийн газар хооронд байгуулсан хэлэлцээрийн дагуу далайн боомт ашиглах үйл ажиллагааг зохицуулах, зохион байгуулах.

6 дугаар зүйл. Монгол Улсын Далайн захиргааны эрх, үүрэг

6.1. Монгол Улсын Далайн захиргааг байгуулах, өөрчлөх, татан буулгах асуудлыг Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцүүлэн, Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуульд¹ заасны дагуу Засгийн газар шийдвэрлэнэ.

6.2. Далайн захиргаа нь үйлдвэрийн үйл ажиллагааны үр дүнд олсон ашгаас төрийн өмчийн бодлого, зохицуулалтын асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны байгууллага болон далайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын хамтран баталсан нормативт хэмжээгээр өөртөө үлдээж захиран зарцуулж, үлдэх хэсгийг ногдол ашиг хэлбэрээр улсын төсөвт төвлөрүүлнэ.

6.3. Далайн захиргаа нь Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу дараахь эрх, үүргийг хэрэгжүүлнэ:

6.3.1. далай ашиглах үйл ажиллагааг мэргэжлийн удирдлагаар хангах, хяналт тавих;

6.3.2. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд хөлөг онгоцыг бүртгэх;

6.3.3. хөлөг онгоцны байгууламж, хөдөлгүүр, бусад тоног төхөөрөмжид техникийн хяналт тавих;

6.3.4. хөлөг онгоцон дээр ажиллагсад, зорчигчдын амь нас, эрүүл мэндийг хамгаалах, ажиллаж амьдрах таатай орчныг бүрдүүлэх арга хэмжээ авах;

6.3.5. далай ашиглах үйл ажиллагааны аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээ авах;

6.3.6. хөлөг онгоцны байршлыг тогтоох, алсын зайнаас хянах үйл ажиллагаанд хяналт тавих;

6.3.7. хөлөг онгоцноос далайг бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх, бохирдсон үед холбогдох арга хэмжээ авах;

6.3.8. энэхүү хуулийн 5.1.5-д заасан далайн боомт ашиглахтай холбогдсон судалгаа, шинжилгээ хийх;

---

¹ Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 1996 оны №11-т хэвлэгдсэн.

6.3.9. далайн чиглэлээр дотоод, гадаадын холбогдох байгууллагатай хамтарсан сургалт зохион байгуулах, мэргэжилтэй ажилтан сургах, давтан сургах, мэргэшүүлэх;

6.3.10. гадаад орны эрх бүхий байгууллагаас олгосон, олон улсын гэрээ, конвенцийн шаардлагыг хангасан далайчны чадамжийн гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөх, баталгаажуулах;

6.3.11. хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүнд ажиллах үндэсний хүний нөөцийн ойрын болон хэтийн хэрэгцээг тодорхойлох, тэдгээрийг холбогдох олон улсын гэрээнд нийцүүлэн бэлтгэх ажлыг зохион байгуулах;

6.3.12. Монгол Улсын олон улсын гэрээг хэрэгжүүлэх, холбогдох хууль тогтоомжийг тэдгээрт нийцүүлэх санал боловсруулах;

6.3.13. хуулиар тусгайлан эрх олгосон бол захиргааны хэм хэмжээний актыг хууль тогтоомжид нийцүүлэн боловсруулах, тэдгээрийн биелэлтэд хяналт тавих;

6.3.14. далайн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгасан зөвлөмжийг үндэслэн цаашид осол, зөрчил давтагдахаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах;

6.4. Энэ хуулийн 6.3.3-6.3.7, 6.3.9, 6.3.11, 6.3.14-т заасан үйл ажиллагааг олон улсын холбогдох эрх бүхий мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлж болно.

6.5. Далайн захиргаа нь энэ хуульд нийцүүлэн техникийн болон бусад стандарт, дүрэм, журмыг өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд боловсруулан эрх бүхий байгууллагаар батлуулж, тэдгээрийг бүртгэлтэй хөлөг онгоцонд даган мөрдүүлж болно.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ ХӨЛӨГ ОНГОЦ, БАГИЙН БҮРЭЛДЭХҮҮН, ХӨЛӨГ ОНГОЦОН ДЭЭРХ ХӨДӨЛМӨРИЙН ХАРИЛЦАА

7 дугаар зүйл. Хөлөг онгоц

7.1. Хөлөг онгоц нь багийн бүрэлдэхүүн болон зорчигчийн эрүүл мэнд, амь насыг хамгаалах, тээвэрлэж байгаа ачааны аюулгүй, бүрэн бүтэн байдлыг хангах, далайн орчныг бохирдуулахгүй байхад шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон байна.

7.2. Далайн аялалд зөвхөн хөвөлтөд тохирсон хөлөг онгоц гарна.

8 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцон дээр Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулах

8.1. Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулах эрхийг Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд олгоно.

8.2. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц Монгол Улсад харьяалагдаж буйг тодорхойлох бэлгэ тэмдэг нь Монгол Улсын төрийн далбаа байна.

8.3. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгүүлсэн хөлөг онгоцон дээр мандуулах Монгол Улсын төрийн далбаа нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн² 12 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт заасан өнгө, хэлбэр, хэмжээтэй байх бөгөөд Төрийн бэлгэ тэмдгийн тухай³ хуулийн 13 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэг, 14 дүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу Монгол Улсын төрийн далбааг дүрсэлж, мандуулна.

9 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоцны нэр

9.1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц бүр оноосон нэртэй байна. Хөлөг онгоцны нэр нь бусад хөлөг онгоцны нэртэй давхцахгүй байна.

9.2. Хөлөг онгоцны эзэмших эрхийг шилжүүлэх, эсхүл бусад хүлээн зөвшөөрөхүйц нөхцөлд хөлөг онгоцны нэрийг сольж болно. Хөлөг онгоцны нэр сольсон тохиолдолд бүртгэлд тэмдэглэгээ хийж, гэрчилгээг шинээр олгоно.

10 дугаар зүйл. Дуудлагын дугаар

10.1. Далайн захиргаа хөлөг онгоцонд хиймэл дагуулын холбооны станцын болон хөлөг онгоцны дуудлагын дугаар олгоно.

10.2. Энэ хуулийн 10.1-т заасан дугаар олгох журмыг Далайн захиргаа батална.

11 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүн

11.1. Хөлөг онгоцны баг нь ахмад болон багийн гишүүдээс бүрдэнэ.

11.2. Хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүнд мэргэжлийн өндөр ур чадвар, бэлтгэлтэй, эрүүл мэндээр тэнцэх, 16 насанд хүрсэн Монгол Улсын иргэн, гадаад улсын иргэн, харьяалалгүй хүнийг олон улсын холбогдох конвенцид нийцүүлэн гэрээгээр ажиллуулна.

11.3. Хөлөг онгоцны багийн сахилгын дүрэм, хөдөлмөрийн дотоод журмыг хөлөг онгоц эзэмшигч батална.

11.4. Хөлөг онгоцны ахмад болон багийн гишүүд нь хөлөг онгоцыг удирдах талаар хөлөг онгоц эзэмшигчийн гаргасан шийдвэрийг дагаж мөрдөнө.

12 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцны ахмад, түүний эрх, үүрэг

12.1. Хөлөг онгоцны багийг ахмад удирдана.

12.2. Хөлөг онгоцны ахмад нь хөлөг онгоцыг удирдан зохион байгуулах, хөлөг онгоц аялалд гарах болон аяллын үеийн аюулгүй байдлыг хангах, далайн орчныг хамгаалах, хөлөг онгоцон дээрх дэг журмыг сахиулах, багийн гишүүд, зорчигчийн эрүүл мэнд, амь нас, эд хөрөнгийг хамгаалах, ачаанд учирч болзошгүй гэмтэл, хохирлоос урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах үүрэгтэй.

²Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 1992 оны №1-т хэвлэгдсэн.

³Төрийн мэдээлэл эмхтгэлийн 1994 оны №6-т хэвлэгдсэн.

12.3.Ахмад нь багийн гишүүдийг урамшуулах, сахилгын дүрмийн дагуу арга хэмжээ авах эрхтэй.

13 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцонд аюул учирсан үед авах арга хэмжээ

13.1.Ахмад нь хөлөг онгоцны багийн болон зорчигчийн эрүүл мэнд, амь нас, эд хөрөнгө, хөлөг онгоц ба түүн дээрх ачаанд учирсан хохирлыг арилгахад шаардлагатай арга хэмжээ авна.

13.2.Ахмад нь аюул, осол учирсан үед хөдөлмөрийн чадвартай зорчигчийг дайчлах, зорчигчийн эд хөрөнгө, хөлөг онгоцон дээрх ачааг зохицуулах арга хэмжээ авна.

13.3.Байгалийн онцгой аюул, давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас хөлөг онгоц, түүний дээрх ачаа, эд хөрөнгөд учирсан хохирлыг энэ хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан журмын дагуу барагдуулна.

14 дүгээр зүйл.Далайн мэдэгдэл гаргах

14.1.Хөлөг онгоц далайд аялах, боомтод зогсох үед байгалийн болон техникийн аюул, ослын улмаас үүссэн нөхцөл байдал нь хөлөг онгоц эзэмшигч эд хөрөнгийн нэхэмжлэл гаргах үндэслэл болохоор байвал ахмад нь хөлөг онгоц эзэмшигчийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах зорилгоор уг боомтын тогтоосон журмын дагуу өөрийн улсын дипломат төлөөлөгчийн газар эсхүл тухайн улсын эрх бүхий албан тушаалтанд далайн мэдэгдэл гаргаж болно.

14.2.Далайн мэдэгдэлд аюул, ослын нөхцөл байдал, итгэмжлэгдсэн эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдлыг хангах талаар ахмадын авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг тусгасан байвал зохино.

15 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцыг орхих

15.1.Хөлөг онгоц сүйрэх нь гарцаагүй болсон тохиолдолд ахмад нь зорчигч, багийн гишүүдийн аюулгүй байдлыг хангах арга хэмжээ авч, хөлөг онгоцыг орхих шийдвэр гаргана.

15.2.Ахмад нь зорчигч, багийн гишүүд хөлөг онгоцыг орхисны дараа хөлөг онгоцны баримт бичгийг авч, хөлөг онгоцыг хамгийн сүүлд орхино.

16 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцон дээр гэмт хэрэг гарах

16.1.Хөлөг онгоцон дээр гэмт хэрэг гарсан тохиолдолд ахмад нь хэрэг бүртгэх ажиллагааг гүйцэтгэнэ.

17 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцон дээр хүн төрөх, нас барах

17.1.Хөлөг онгоцон дээр хүүхэд төрсөн болон хүн нас барсан тохиолдолд ахмад нь хөлөг онгоцны эмч, хөндлөнгийн хоёр гэрчийг байлцуулан баримт үйлдэж, энэ тухай хөлөг онгоцны дэвтэрт тэмдэглэл хийнэ.

17.2.Ахмад нь нас барсан хүний эд хөрөнгийн жагсаалтыг хөндлөнгийн хоёр гэрчийг байлцуулан үйлдэж, эд хөрөнгийг эрх бүхий этгээдэд хүлээлгэн өгөх хүртэл хадгална.

17.3.Ахмад нь хөлөг онгоц боомтод хүрэлцэн ирсэн даруйд шарилыг эд хөрөнгийн хамт тухайн улсад суугаа уг нас барагчийн харьяалагдах улсын дипломат төлөөлөгчийн газарт хүлээлгэн өгнө.

17.4.Хөлөг онгоц далайд удаан хугацаагаар аялах үед шарилыг хадгалах боломжгүй тохиолдолд ахмад ар гэрийнхэнтэй нь холбогдож тэднээс зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр энэ хуулийн 17.1-т заасан баримтыг бүрдүүлэн шарилыг далайчдын ёс заншлын дагуу далайд оршуулж болно.

18 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны эвдрэл, гэмтэл, ослын талаар мэдээлэх

18.1.Хөлөг онгоцны аюулгүй ажиллагаанд шууд нөлөөлөхүйц эвдрэл, гэмтэл гарсан тохиолдолд хөлөг онгоц эзэмшигч болон ахмад нь Далайн захиргаанд шуурхай мэдэгдэнэ.

18.2.Хөлөг онгоц болон түүний тоног төхөөрөмжид техникийн өөрчлөлт хийсэн бол хөлөг онгоц эзэмшигч болон ахмад Далайн захиргаанд энэ тухай 7 хоногийн дотор мэдэгдэнэ.

18.3.Хөлөг онгоц эзэмшигч болон ахмад дараахь нөхцөл байдал бий болсноос хойш 24 цагийн дотор энэ тухай Далайн захиргаанд мэдэгдэнэ:

18.3.1.хөлөг онгоцон дээр хүний амь эрсэдсэн, хүндээр гэмтсэн зэрэг осол гарсан;

18.3.2.хөлөг онгоцны их бие, гадаргуу, тоног төхөөрөмж, хөвөгч механизмд хөлөг онгоцны аюулгүй хөвөлтөд нөлөөлөхүйц гэмтэл гарсан;

18.3.3.хөлөг онгоцонд эвдрэл гарсан, өөр биеттэй мөргөлдсөн, бусад хөлөг онгоцны хөдөлгөөнөөс шалтгаалж хөлөг онгоц ноцтой аюулд өртөх нөхцөл байдал бий болсон;

18.3.4.хөлөг онгоц хайргадсан, эсхүл осолдсон.

19 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцны багийн гишүүн

19.1.Хөлөг онгоцны багийн гишүүн нь дараахь шаардлагыг хангасан байна:

19.1.1.мэргэшил, ажлын туршлага, насны хязгаар, эрүүл мэндийн шаардлагыг хангаж, холбогдох эрх бүхий байгууллагаас чадамжийн гэрчилгээ авсан байх;

19.1.2.Далайн захиргаанаас баталгаажуулсан энэ хуулийн 19.1.1-д заасан гэрчилгээтэй байх;

19.2.Хөлөг онгоцны багийн гишүүн дараахь үүрэгтэй:

19.2.1.хөлөг онгоц, түүн дээр байгаа хүн, ачаанд хохирол учруулахгүйгээр үүргээ гүйцэтгэх;

19.2.2.хөвөлтийн аюулгүй байдалд хор хөнөөл учруулж болзошгүй өөрийн мэдсэн буюу олж илрүүлсэн аливаа аюулыг ахмадад мэдэгдэх;

19.2.3.үүргээ бүрэн дүүрэн биелүүлэх чадварт нь нөлөөлөх нөхцөл байдал үүсгэсэн аливаа өөрчлөлтийн талаар ахмадад мэдэгдэх;

19.2.4. ахмадын хууль ёсны тушаал, шаардлагыг биелүүлэх.

20 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцон дээрх хөдөлмөрийн харилцаа

20.1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны багийн гишүүдийн хөдөлмөрийн харилцааг Монгол Улсын Хөдөлмөрийн тухай хууль, энэ хууль, Далайн хөдөлмөрийн тухай конвенц⁴, Далайчныг сургах стандарт, гэрчилгээ олгох болон ээлжийн ажиллагааны тухай конвенцийн⁵ дагуу зохицуулна.

21 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоц эзэмшигчийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой хүлээх үүрэг

21.1. Хөлөг онгоц эзэмшигч нь хөлөг онгоцны багийн гишүүдийн хөдөлмөрийн харилцаатай холбоотой дараахь үүрэг хүлээнэ:

21.1.1. хөдөлмөрийн аюулгүй байдлыг хангах;

21.1.2. эрүүл мэндийг хамгаалах;

21.1.3. эрэн хайх, авран туслах ажиллагаанд шаардлагатай хэрэгслээр хангах;

21.1.4. хоол хүнс болон хэрэглээний усаар тасралтгүй хангах;

21.1.5. хөдөлмөр эрхлэх болон амрах таатай нөхцөл бүхий газар, орчныг бүрдүүлэх;

21.1.6. соёлын болон ахуйн нөхцөлөөр хангах.

21.2. Хөлөг онгоц эзэмшигч дараахь зардлыг даатгалын үйлчилгээнд хамруулсан байна:

21.2.1. хөлөг онгоцны багийн бүрэлдэхүүний цалин хөлс болон тэд нарт олгох бусад төлбөр, эх орондоо буцах зардал;

21.2.2. хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдийн албан үүргээ гүйцэтгэх үеийн амь нас, эрүүл мэнд;

21.3. Энэ хуулийн 21.2, 39.3-т заасан шаардлагыг хангасан хөлөг онгоц аялалд гарна.

21.4. Даатгагч, даатгуулагчийн хооронд үүсэх харилцааг Монгол Улсын холбогдох хууль, олон улсын гэрээгээр зохицуулна.

21.5. Хөлөг онгоц эзэмшигч нь хөлөг онгоцоо сураггүй алга болсон тохиолдолд хөлөг онгоцны нэр, албан ёсны дугаар, сураггүй алга болсон талаарх таамаглаж буй шалтгаан зэргийг 24 цагийн дотор Далайн захиргаанд бичгээр мэдэгдэнэ.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ ХӨЛӨГ ОНГОЦНЫ БҮРТГЭЛ, ДАЛБААНЫ ЭЗЭН УЛСЫН ХЯНАЛТ

⁴ Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны XI ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2014 оны 11 дүгээр сарын 21-ний өдрийн хуулиар Далайн хөдөлмөрийн тухай Олон улсын хөдөлмөрийн байгууллагын 2006 оны конвенцид Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

⁵ Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны X ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ны өдрийн хуулиар "Далайчныг сургах стандарт, гэрчилгээ олгох болон ээлжийн ажиллагааны тухай конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

22 дугаар зүйл.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлийн боомт

22.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлийн боомт нь Монгол Улсын нийслэл Улаанбаатар хот байна.

22.2.Хөлөг онгоц нь бүртгэлд байх хугацаанд хөлөг онгоцон дээрээ хөлөг онгоцны бүртгэлийн боомтын нэр буюу “Улаанбаатар” гэсэн бичиглэлийг алсаас тод харагдахуйц байдлаар бичсэн байх бөгөөд хөлөг онгоцны бүртгэлийн гэрчилгээ бүр дээр бүртгэлийн боомтын нэрийг тэмдэглэсэн байна.

23 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны бүртгэлийн бичиг баримтууд

23.1.Хөлөг онгоцны бүртгэлтэй холбоотой дараахь баримт бичгүүдийг Далайн захиргаа бүртгэж хадгална:

23.1.1.хөлөг онгоц худалдсан, худалдан авсан болон түүнтэй дүйцэх бусад баримт бичиг;

23.1.2.хөлөг онгоцны үл хөдлөх хөрөнгийн зээлийн барьцааны баримт бичиг;

23.1.3.хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээ;

23.1.4.бүртгэлийн түр болон байнгын гэрчилгээ, тэдгээртэй холбоотой дагалдах гэрчилгээ, батламж зэрэг баримт бичгийн хуулбар;

23.1.5.олон улсын гэрээ, конвенцийн дагуу олгосон хөлөг онгоцны техникийн бүх төрлийн гэрчилгээний хуулбар;

23.1.6.хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдийн чадамжийн гэрчилгээ, түүнийг баталгаажуулсан гэрчилгээний хуулбар;

23.1.7.хөлөг онгоцны үйл ажиллагаатай холбоотой болон нотариатчаар баталгаажуулсан бусад баримт бичгийн хуулбар.

24 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцны бүртгэл

24.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд зэвсэгт хүчин, тэнгисийн цэргийн харьяалал бүхий цэрэг дайны зориулалттай хөлөг онгоц болон загас агнуур хийх, түүнтэй холбоотой үйл ажиллагаа явуулдаг хөлөг онгоцноос бусад бүх төрлийн хөлөг онгоцыг бүртгэнэ.

24.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэл нь “нээлттэй бүртгэл” хэлбэртэй байх бөгөөд бүртгүүлэх хөлөг онгоцны эзэмшигч, ахмад, багийн гишүүний иргэний харьяаллыг харгалзахгүйгээр бүртгэлд хамруулна.

24.3.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд хөлөг онгоц бүртгэх журмыг Засгийн газар батална.

24.4. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэх, далбааны эзэн улсын хяналт тавихтай холбоотой үйлчилгээний төлбөрийн хэмжээний доод хязгаарыг Засгийн газар тогтооно.

24.5.Энэ хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хууль, тогтоомжийг зөрчсөн тохиолдолд Далайн захиргаа нь хөлөг онгоцонд олгосон гэрчилгээ, бусад баримт бичгийг нөхөн олговор олгохгүйгээр хүчингүй болгох эрхтэй.

24.6.Хөлөг онгоцны бүртгэлийн түр болон байнгын гэрчилгээ, хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээ, баталгаажуулах гэрчилгээ зэрэг бүртгэлтэй холбоотой бусад баримт бичгийн загварыг Далайн захиргаа батална.

24.7.Далайчны чадамжийн гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрч, баталгаажуулахтай холбоотой харилцааг энэ хуулийн 24.3-т заасан журмаар зохицуулна.

25 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны бүртгэлийн үйл ажиллагаа

25.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч болон тэднээс хууль ёсны дагуу эрх олгогдсон этгээд хөлөг онгоцоо бүртгүүлэхдээ хөлөг онгоцны нэр, цэвэр, бохир даац, хөлөг онгоц үйлдвэрлэсэн газар, хугацаа, эзэмшигчийн албан ёсны нэр, хаяг зэргийг Далайн захиргаанд мэдүүлнэ.

25.2.Хөлөг онгоц бүртгүүлэх хүсэлтийг Далайн захиргаанаас баталсан маягтын дагуу гаргах бөгөөд дагалдах бусад баримт бичгийг хавсаргана.

25.3.Далайн захиргаа үндэслэлтэй гэж үзсэн тохиолдолд хөлөг онгоцыг бүртгэхээс татгалзаж болно.

25.4.Хөлөг онгоцыг бүртгэхэд хөлөг онгоцны бүртгэлийн дугаарыг олгох бөгөөд бүртгэлийн гэрчилгээ болон хөлөг онгоцны бүртгэлийн хувийн хэрэгт тэмдэглэнэ.

25.5.Бүртгэлийн дугаар хөтлөх журмыг Далайн захиргаа батална.

25.6.Далайн захиргаа нь хөлөг онгоц эзэмшигчээс ирүүлсэн хүсэлт, хавсаргасан баримт бичгийг хянаж, бүртгэх шаардлага хангасан бол хөлөг онгоцонд бүртгэлийн түр гэрчилгээг 6 сар хүртэл хугацаатай олгоно.

25.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны эзэмшигч дараахь тохиолдолд хөлөг онгоцыг бүртгэлээс хасуулах хүсэлтийг бичгээр гаргаж болно:

25.7.1.хөлөг онгоцны зээлийн гэрээний нөхцөл хангагдсан байх;

25.7.2.хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдээс цалин хөлсний талаар гаргасан гомдол, нэхэмжлэл байхгүй.

26 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээ олгох

26.1.Хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээний дагуу бусад улсын бүртгэлд байгаа хөлөг онгоц дараахь материалыг бүрдүүлэн Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгүүлж хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээг 2 жил хүртэл хугацаатай авч болно:

26.1.1.хөлөг онгоц эзэмшигчийн гарын үсэг зурж баталгаажуулсан хүсэлт;

26.1.2.хөлөг онгоц эзэмшигч болон түрээслэгч хооронд байгуулсан хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээний эх хувь, эсхүл нотариатчаар гэрчлүүлсэн хувь;

26.1.3.хөлөг онгоцны эзэмшлийг баталгаажуулсан баримт;

26.1.4.хөлөг онгоцны бүртгэлд нь бүртгэлтэй байгаа улсын эрх бүхий байгууллагын хөлөг онгоцны түрээсийн хугацаанд өөр улсын бүртгэлд шилжихийг зөвшөөрсөн зөвшөөрөл;

26.1.5.хөлөг онгоцны тухайн үеийн бүртгэлийн болон техникийн хүчин төгөлдөр гэрчилгээний хуулбар;

26.1.6.хөлөг онгоцны эзэмшлийн болон бүртгэлийн тэмдэглэлийн гэрчилгээ.

26.2.Хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээний хугацаанд хөлөг онгоцны эзэмшил өөрчлөхтэй холбоотой бүртгэл хийхгүй.

26.3.Түрээслэгч хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлийн гэрчилгээний хугацаа дуусахаас өмнө бүртгэлийн хугацааг сунгуулах талаар хүсэлт гаргасан тохиолдолд хөлөг онгоц дангаар түрээслэх гэрээний хүчинтэй хугацаанд бүртгэлийн гэрчилгээг 2 жил хүртэлх хугацаагаар сунгаж болно.

26.4.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэлтэй хөлөг онгоц бусад улсын хөлөг онгоц дангаар түрээслэх бүртгэлд бүртгүүлж болох бөгөөд энэ тохиолдолд Далайн захиргаанаас өөр бүртгэлд шилжих зөвшөөрлийг авсан байна. Уг зөвшөөрлийг авахад дараахь баримт бичгийг бүрдүүлнэ:

26.4.1.хөлөг онгоц эзэмшигчийн бичгээр өгсөн зөвшөөрөл;

26.4.2.оролцогч тал тус бүрийн хөлөг онгоцны үл хөдлөх хөрөнгийн барьцаа, нэхэмжлэлтэй холбоотой бичгээр өгсөн зөвшөөрөл.

27 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны зээлийн баталгааг бүртгэх

27.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэлтэй хөлөг онгоц, түүний хувьцаа нь зээл болон эд хөрөнгийн баталгаа болж болох бөгөөд Далайн захиргаа хөлөг онгоцны зээлийн баталгааг бүртгэж, гэрчилгээ олгоно.

27.2.Далайн захиргаа энэ хуулийн 27.1-д заасан баталгааг бүртгүүлэх тухай хүсэлтийг хүлээн авсан огноог цаг, минутаар нь бүртгэж, гарын үсэг зурж баталгаажуулна.

27.3.Хөлөг онгоц эзэмшигч зээлийн төлбөрөө бүрэн төлсөн тохиолдолд энэ тухай баримт бичгийг бүртгүүлж, зээлийн баталгааг бүртгэлээс хасуулна.

27.4.Зээлийн баталгааг өөр этгээдэд шилжүүлсэн тохиолдолд шилжүүлэн авагчийг Далайн захиргаанд бүртгүүлнэ.

28 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцонд тавих техникийн хяналт

28.1.Далбааны эзэн улсын хувьд Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдэх болон бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд Монгол Улсын нэрийн өмнөөс техникийн үзлэг, шалгалт хийж хяналт тавих, холбогдох гэрчилгээ олгох хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагыг томилон ажиллуулна.

28.2.Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын эрх, үүрэг, хариуцлагын хүрээг Далайн захиргаатай байгуулах гэрээгээр тодорхойлно.

28.3.Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагыг томилох, түүний ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэх, дүн шинжилгээ хийх, үйл ажиллагааг хянан зохицуулах журмыг далайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

29 дүгээр зүйл.Далбааны эзэн улсын хяналт

29.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц болон багийн бүрэлдэхүүн үндэсний хууль тогтоомж, олон улсын гэрээнд заасан шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх хяналт, шалгалтыг далбааны эзэн улсын хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч хэрэгжүүлнэ.

29.2.Хяналт, шалгалт нь дараахь зорилготой байна:

29.2.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц техникийн аюулгүй ажиллагааг хангаж, далайн тээврийн аюулгүй байдал, далайн орчныг хамгаалах арга хэмжээ авч хэрэгжүүлснийг баталгаажуулах;

29.2.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд олон улсын гэрээ болон үндэсний хууль, дүрэм, журам, стандартыг мөрдүүлэх;

29.2.3.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны бодит нөхцөл байдал нь хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагаас олгосон хөлөг онгоцон дээр байрлуулсан гэрчилгээнд заасан техникийн шаардлагатай нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлох;

29.2.4.Хөлөг онгоцны багийн гишүүд бүх төрлийн бохирдлоос сэргийлэх болон аюулгүй ажиллагааны үүргээ биелүүлж байгаа эсэхэд хяналт тавих;

29.2.5.Хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын ажлын гүйцэтгэл болон далбааны эзэн улсын өмнөөс үйл ажиллагаа явуулахаар томилогдсон шинжээчдийн ажилд хяналт тавих.

30 дугаар зүйл.Далбааны эзэн улсын хяналтын улсын байцаагч, түүний бүрэн эрх

30.1.Далбааны эзэн улсын хяналтын улсын байцаагчийн эрхийг далайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын санал болгосноор мэргэжлийн хяналтын улсын ерөнхий байцаагч олгоно.

30.2.Хяналтын улсын байцаагч нь хөлөг онгоцны инженер мэргэжилтэй, далайн салбарын ажлын туршлагатай, холбогдох сургалтын хөтөлбөрт хамрагдаж

мэргэшсэн, эрүүл чийрэг, бие бялдрын бэлтгэлтэй байх зэрэг ерөнхий шаардлагыг хангасан байна.

30.3.Хяналтын улсын байцаагч дараахь бүрэн эрхийг хэрэгжүүлнэ:

30.3.1.албан үүргээ гүйцэтгэхэд шаардагдах хөдөлмөр хамгааллын хувцас, техник, тоног төхөөрөмж, хэрэгслээр хангагдах;

~~30.3.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд чөлөөтэй нэвтрэх, зорчих;~~

30.3.3.хяналт, шалгалтын ажилд шаардлагатай мэдээ, судалгаа, тайлбар, тодорхойлолт, бусад баримт бичгийг хөлөг онгоц эзэмшигч, ахмадаас үнэ төлбөргүй гаргуулан авах;

30.3.4.хяналт, шалгалтын явцад илэрсэн зөрчлийг таслан зогсоох, түүний шалтгаан, нөхцөлийг арилгах талаар хөлөг онгоц эзэмшигч, ахмадад шаардлага тавьж, хугацаатай үүрэг, даалгавар өгч биелэлтийг хангуулах;

30.3.5.хяналт, шалгалтаас гаргасан дүгнэлт, албан шаардлага, тоон мэдээлэл, нотлох баримтын үндэслэл, нотолгооны үнэн зөвийг бүрэн хариуцах;

30.3.6.хуульд заасны дагуу хариуцлага оногдуулах;

30.3.7.хууль тогтоомжид заасан бусад бүрэн эрх.

30.4.Хяналтын улсын байцаагч нь дүрэмт хувцас, ялгах тэмдэг хэрэглэх бөгөөд дүрэмт хувцасны загвар, ялгах тэмдгийг далайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

30.5.Далбааны эзэн улсын хяналт, шалгалтыг Далайн захиргаанаас томилсон далайн эрэг бүхий улсын хянан шалгагч хэрэгжүүлж болно.

30.6.Хянан шалгагч нь хөлөг онгоцны инженерийн мэргэжилтэй, хөлөг онгоцон дээр мэргэжлээрээ тасралтгүй 5-аас доошгүй жил ажилласан байх бөгөөд энэхүү хуулийн 30.3.1-30.3.5-д заасан бүрэн эрхийг гэрээний үндсэн дээр хэрэгжүүлнэ.

31 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцонд хяналт, шалгалт хийх

31.1.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь хөлөг онгоцыг боомтод ирэхээс өмнө хяналт, шалгалт хийх талаар хөлөг онгоцны төлөөлөгчид урьдчилан мэдэгдэнэ.

31.2.Хөлөг онгоцны төлөөлөгч нь хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагчийг хөлөг онгоцон дээр гарахад шаардагдах зөвшөөрлийг холбогдох байгууллагаас урьдчилан авч бэлтгэсэн байна.

31.3.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь хөлөг онгоц боомтод ирмэгц хөлөг онгоцны бүх хэсэг, тоног төхөөрөмж бүрэн ажиллаж байх нөхцөлд хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдийг байлцуулан хяналт, шалгалтыг хийнэ.

31.4.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь хяналт, шалгалтын явцад илэрсэн зөрчил, дутагдлын талаар хөлөг онгоц эзэмшигчид мэдэгдэнэ.

31.5.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь хөлөг онгоцны багийн гишүүдийн хөдөлмөрийн нөхцөл, ажиллаж, амьдрах байр, хоол хүнсний хангамж, эрүүл мэндийн хамгаалал, эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ, аюулгүй ажиллагааны тоног төхөөрөмжид хяналт, шалгалт хийхээс гадна хөлөг онгоц болон далайчинд олгосон чадамжийн гэрчилгээг нягтлан шалгана.

31.6.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь үндэсний хууль тогтоомж, олон улсын гэрээ, конвенцийн дагуу шаардлагад нийцсэн багийн бүрэлдэхүүнтэй, хэвийн үйл ажиллагаа явуулж буй эсэхийг баталгаажуулахын тулд хөлөг онгоцны аюулгүй ажиллагаа, гал унтраах хэрэгслийн нөхцөл байдалд чиглэсэн шалгалт явуулна.

31.7.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь үндэсний хууль, тогтоомж болон олон улсын гэрээний дагуу хөлөг онгоцны үйл ажиллагаанд хяналт, шалгалт хийсэн тухай тайлан гаргаж, баталгаажуулна.

31.8.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь хяналт, шалгалтын тайланг хөлгийн ахмадад заавал танилцуулна.

31.9.Хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагч нь хяналт, шалгалтын үеэр зөрчил илэрсэн тохиолдолд энэ тухай хөлгийн ахмадад мэдэгдэх бөгөөд хөлгийн ахмад зөрчлийг арилгах арга хэмжээ авна.

31.10.Далбааны эзэн улсын хяналт, шалгалт хийх журмыг далайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

32 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцыг саатуулах

32.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц далайн тээврийн талаарх болон далайг бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх талаарх үндэсний хууль, тогтоомжийн дагуу техникийн аюулгүй ажиллагааг хангаагүй, зөрчил гаргасан тохиолдолд Далайн захиргаа хяналтын улсын байцаагч, хянан шалгагчийн саналыг үндэслэн хөлөг онгоцыг саатуулж болно.

32.2.Далайн захиргаа саатуулагдсан хөлөг онгоцонд үзлэг, шалгалт хийлгэхээр хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын шинжээчийг томилон ажиллуулж үзлэг, шалгалтын тайлан авах ба уг тайланд үндэслэн хөлөг онгоцыг үргэлжлүүлэн саатуулах, эсхүл аялалаа үргэлжлүүлэх талаар шийдвэр гаргана.

32.3.Хөлөг онгоц эзэмшигч хөлөг онгоц саатуулагдсан тухай мэдэгдэл авсан өдрөөс хойш 30 хоногийн дотор боомтын улсын шүүхэд гомдол гаргаж болно. Шүүхэд гомдол гаргасан нь хөлөг онгоцыг саатуулсан шийдвэрийг хүчингүй болгох үндэслэл болохгүй.

33 дугаар зүйл.Боомт улсын хяналт

33.1.Боомт улсын хяналтаар зөрчил илэрч, саатуулагдсан тохиолдолд Далбааны эзэн улсын хяналтын улсын байцаагч нь хөлөг онгоцыг дахин шалгах бөгөөд илэрсэн зөрчил бүрээр тэмдэглэл хөтлөн, зөрчлийг залруулсан эсэх, цаашид ямар засвар, үйлчилгээ шаардлагатайг тайланд тусгана.

34 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоцыг алсын зайнаас хянах

34.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 300 тонн болон түүнээс дээш бохир даацтай хөлөг онгоц Монгол Улсын олон улсын гэрээний шаардлагын дагуу хөлөг онгоцны байршил тогтоох төхөөрөмжөөр тоноглогдсон байна.

~~34.2.Хөлөг онгоцны байршил тогтоох, алсын зайнаас хянах үйл ажиллагааны журмыг Далайн захиргаа батална.~~

---

35 дугаар зүйл.Далайн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах

35.1.Далбааны эзэн улс далайн осол, зөрчлийн шалтгаан, нөхцөлийг тогтоох, осол, зөрчил давтагдан гарахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах бөгөөд энэ нь хэн нэгний гэм бурууг тогтооход чиглэгдэхгүй.

35.2.Далайн захиргаа нь Монгол Улсын олон улсын гэрээний дагуу далайн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах эрх бүхий байгууллага байх бөгөөд осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах шинжээчийг томилж, чөлөөлнө.

35.3.Далайн захиргаа нь далайн осол, зөрчил гарсан тохиолдолд осол, зөрчлийн хэрэгт хамаарал бүхий бусад улсын эрх бүхий байгууллагад яаралтай мэдэгдэнэ.

35.4.Далайн осол, зөрчилд хамааралтай байж болох далбааны эзэн улс, эргийн улс зэрэг оролцогч талууд хэлэлцэж далайн осол, зөрчлийн шинжлэн шалгах ажиллагааг аль улс хийхийг шийдвэрлэх бөгөөд шийдвэрлэж чадаагүй тохиолдолд оролцогч тал тус бүр шинжлэн шалгах ажиллагааг бие даан явуулж болно.

35.5.Далайн осол, зөрчил гэдэгт хөлөг онгоцны үйл ажиллагаатай шууд холбоотой дараахь тохиолдлыг ойлгоно:

35.5.1.хүний биед онц ноцтой гэмтэл учрах, амь нас эрсдэх;

35.5.2.хөлөг онгоцноос хүн алга болох;

35.5.3.хөлөг онгоц алга болох, хөлөг онгоцыг зайлшгүй орхих;

35.5.4.хөлөг онгоцонд болон түүний тавцан дээрх эд материалын хохирол учрах;

35.5.5.мөргөлдсөний улмаас хөлөг онгоц эвдрэх, сүйрэх;

35.5.6.хөлөг онгоцны аюулгүй байдалд шууд нөлөөлөхүйц эвдрэл гэмтэл хөлөг онгоц болон түүний тоног төхөөрөмжид гарах;

35.5.7.осол, зөрчлөөс шалтгаалан далайн орчныг бохирдуулах, хор хохирол учруулах.

35.6.Далайн осол, зөрчилд хөлөг онгоцны аюулгүй байдалд санаатай үйлдэл, эс үйлдэхүй хамаарахгүй.

35.7.Далайн осол, зөрчлийг шинжлэн шалгах журмыг далайн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална.

ТАВДУГААР БҮЛЭГ ДАЛАЙ АШИГЛАХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

36 дугаар зүйл. Далай ашиглах үйл ажиллагаа

36.1. Хөлөг онгоцоор далайн тээвэр хийх, баялаг хайх, ашиглах, олборлох, загас агнах, далайн шинжлэх ухааны судалгаа хийх зэрэг далай ашиглах үйл ажиллагааг олон улсын гэрээнд нийцүүлэн далайн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага зохицуулна.

37 дугаар зүйл. Далай ашиглах үйл ажиллагаа явуулах хуулийн этгээдийн үүрэг

37.1. Хуулийн этгээд нь далай ашиглах үйл ажиллагааг олон улсын гэрээгээр тогтоосон хэм хэмжээ, хязгаарын дотор явуулна.

38 дугаар зүйл. Ачаа тээвэрлэлт

38.1. Ачааг далайгаар гэрээний үндсэн дээр тээвэрлэнэ. Гэрээнд илгээгчийн ачааг хүргэх боомт, ачаа хүлээн авах эрх бүхий этгээд, ачааг хүлээлгэн өгөх, тээвэрлэлтийн төлбөр төлөх нөхцөлийг тусгасан байна.

38.2. Ачааг далайгаар тээвэрлэхтэй холбоотой харилцааг Монгол Улсын Иргэний хууль, олон улсын гэрээгээр зохицуулна.

39 дүгээр зүйл. Зорчигч тээвэрлэлт

39.1. Зорчигчийн тийз болон ачаа тээшний тасалбар нь зорчигчийг далайгаар тээвэрлэх гэрээ байгуулсныг нотолно. Гэрээнд тээвэрлэгч нь зорчигч болон түүний ачаа тээшийг хүрэх боомтод далайгаар тээвэрлэж хүргэх, зорчигч нь тээврийн төлбөрийг төлөх үүрэг хүлээнэ.

39.2. Зорчигчийг далайгаар тээвэрлэхтэй холбоотой харилцааг Монгол Улсын Иргэний хууль, олон улсын гэрээгээр зохицуулна.

39.3. Зорчигч нь гэнэтийн ослын даатгалд хамрагдсан байна.

40 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоцыг аялалд бэлтгэх

40.1. Тээвэрлэгч нь хөлөг онгоц аялалд гарахад шаардлагатай техникийн бэлтгэл хангах, зохих ёсоор тоноглох, хөлөг онгоцны багийг бүрдүүлэх, ачааг зохих ёсоор хүлээн авч тээвэрлэх, хадгалах газар, бусад зай, тасалгааг тоноглож бэлтгэх, зорчигчдыг ая тухтай аялах нөхцөлөөр хангах зэрэг арга хэмжээ авна.

40.2. Хөлөг онгоцонд зохих техникийн засвар үйлчилгээ хийх үеэр нуугдмал, далд гэмтлээс шалтгаалсан хөлөг онгоц аялалд гарах боломжгүй нөхцөл байдал үүссэнийг тээвэрлэгч нотолж чадвал учирсан хохирлыг тээвэрлэгч хариуцахгүй.

41 дүгээр зүйл. Далайн боомт ашиглалт

41.1. Далайн боомт ашиглах үйл ажиллагаа нь далайн эрэг бүхий улсын боомтын тухай хууль, дүрэм, журмын дагуу зохицуулагдана.

Тайлбар: "Далайн боомт ашиглалт" гэж Монгол Улс далайн эрэг бүхий улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу түрээсэлсэн терминал,

зогсоол, ачаа ачих, буулгах, хадгалах, тээвэрлэх, савлах, баглах үйл ажиллагааг ойлгоно.

41.2.Монгол Улсын Засгийн газар, далайн эрэг бүхий улсын Засгийн газар хоорондын хэлэлцээрийн дагуу Монгол Улсын хуулийн этгээд далайн боомтын терминал, зогсоолыг тээвэр, худалдаа, логистикийн чиглэлээр ашиглана.

41.3.Дамжин өнгөрөх таатай нөхцөл бүрдүүлэх зорилгоор Монгол Улсын хуулийн этгээд дамжин өнгөрүүлэгч улсын далайн боомт дээр эдийн засгийн чөлөөт бүс байгуулах, талбай түрээслэх, түрээслүүлэх, хөрөнгө оруулалт хийх зэрэг хуульд заасан бусад бизнесийн үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж болно.

42 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц түрээслэх

42.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь түрээсийн гэрээний дагуу хөлөг онгоцыг багийн гишүүдтэйгээр түрээслэгч этгээдэд тодорхой хугацаанд түрээслүүлж, тохиролцсон төлбөр авна.

42.2.Түрээсийн гэрээнд хөлөг онгоцны техникийн болон ашиглалтын тодорхойлолт, навигацийн бүс, хөлөг онгоцыг буцаан өгөх газар, сул зогсолт, төлбөрийн хэмжээ болон төлбөр төлөх журам, түрээсийн хугацаа зэргийг тусгана.

43 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны хөвөлтийн аюулгүй байдлыг хангах

43.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь хөлөг онгоцыг түрээслэгчид хүлээлгэн өгөхөөс өмнө хөвөлтөд тохирсон байдалд байлгана.

43.2.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь хөлөг онгоцны болон хариуцлагын даатгал, багийн гишүүдийн цалингийн зардлыг хариуцна.

44 дүгээр зүйл. Хөлөг онгоц түрээслэгчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

44.1.Түрээслэгч нь хөлөг онгоц болон багийн гишүүдийг түрээсийн гэрээнд заасан зорилго, нөхцөлийн дагуу ашиглах үүрэгтэй.

44.2.Аврах ажиллагаанаас олсон бөгөөд энэ хуулийн 46.1-д заасан түрээслэгч болон хөлөг онгоц эзэмшигчийн хооронд хуваагдсан орлогоос бусад түрээслэсэн хөлөг онгоц, багийн гишүүдийн ажиллагаанаас олсон орлого нь түрээслэгчийн өмч байна.

44.3.Түрээслэгч нь түрээсийн гэрээний хугацаа дуусмагц хөлөг онгоцыг эзэмшигчид нь хүлээлгэн өгөх үүрэгтэй.

44.4.Хөлөг онгоцыг гэрээнд заасан хугацаанд нь хүлээлгэн өгөөгүй бол түрээслэгч нь түрээсийн гэрээнд заасан төлбөрийг, эсхүл төлбөр нь түрээсийн гэрээнд зааснаас их бол зах зээлийн үнээр тооцож төлнө.

44.5.Түрээслүүлэгч нь хөлөг онгоцыг ачаа тээвэрлүүлэх зорилгоор түрээслэгчид шилжүүлснээр өөрийн нэрийн өмнөөс ачаа тээвэрлэх гэрээ байгуулах, тээврийн бичиг баримтад гарын үсэг зурах, далайн тээврийн нэхэмжлэл болон тээврийн бусад бичиг баримт өгөх эрхтэй. Энэ тохиолдолд түрээслэгч нь хөлөг онгоц эзэмшигчийн өмнө хариуцлага хүлээнэ.

45 дугаар зүйл.Аврах ажиллагаа, хөлөг онгоцны гэмтэл, сүйрлийн улмаас учирсан хохирлын үүрэг, хариуцлагаас түрээслэгчийг чөлөөлөх

45.1.Хөлөг онгоцны гэмтэлд түрээслэгчийн холбоотой нь нотлогдоогүй бол аврах ажиллагаа, хөлөг онгоцны гэмтэл, сүйрлийн улмаас учирсан хохирлыг түрээслэгч хариуцахгүй.

46 дугаар зүйл.Аврах ажиллагааны урамшууллыг хуваах

46.1.Түрээсийн гэрээний хугацаа дуусахаас өмнө явагдсан аврах ажиллагааны урамшууллыг аврах ажиллагаа явуулсантай холбогдон гарсан зардал болон багийн гишүүдэд олгосон урамшууллын дүнг хассаны дараа хөлөг онгоц эзэмшигч болон түрээслэгчийн хооронд тэнцүү хувааж авна.

ЗУРГАДУГААР БҮЛЭГ ДАЛАЙН САЛБАРЫН ОЛОН УЛСЫН ГЭРЭЭ, КОНВЕНЦИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ

Нэгдүгээр дэд бүлэг

47 дугаар зүйл.Далайд хүний аюулгүй байдлыг хангах

47.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн нийт даац нь 500 тонн болон түүнээс дээш даацтай хөлөг онгоц Далайд хүний аюулгүй байдлыг хангах тухай олон улсын конвенцид⁶ заасны дагуу үзлэг, шалгалтад хамрагдана.

47.2.Хөлөг онгоцны их бие, бүтэц, машин механизм, цахилгааны тоног төхөөрөмж болон радио холбоо нь шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага үзлэг, шалгалт хийж гүйцэтгэнэ.

47.3.Хөлөг онгоцны аюулгүй байдлын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

47.4.Гэрчилгээний загвар нь энэ хуулийн 47.1-д заасан конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.

47.5.Зорчигч тээврийн хөлөг онгоцны аюулгүй байдлын гэрчилгээг 1 жил хүртэлх, ачааны хөлөг онгоцны аюулгүй байдлын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаатай олгоно.

47.6.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн олон улсын аялалд гардаггүй хөлөг онгоц нэг удаагийн олон улсын аялалд гарах тохиолдолд Далайн захиргаа энэ хуулийн 47.3-т заасан шаардлагаас чөлөөлж болох бөгөөд аяллын хугацаанд тухайн хөлөг онгоцонд баримтлах зааварчилгаагаар хангана.

47.7.Энэ хуулийн 47.6-д заасны дагуу чөлөөлөх гэрчилгээний хугацаа нь энэ хуулийн 48.5-д заасан хугацаатай ижил байна.

47.8.Энэ хуулийн 47.6-д заасны дагуу гэрчилгээ олгож, шаардлагаас чөлөөлсөн тохиолдолд Далайн захиргаа энэ тухай болон үндэслэлийн талаар Олон улсын далайн байгууллагад мэдэгдэнэ.

47.9.Далайн захиргаа туршилтаар нотолж, шаардлага хангасан тохиолдолд хөлөг онгоцны тоног төхөөрөмж, материал хэрэгслийг ижил төрлийн тоног төхөөрөмж, материал хэрэгслээр орлуулахыг зөвшөөрч болох бөгөөд энэ талаар Далайн захиргаа нь Олон улсын далайн байгууллагад мэдээлнэ.

⁶ Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны X ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн хуулиар "Далайд хүний аюулгүй байдлыг хангах тухай конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

Хоёрдугаар дэд бүлэг

48 дугаар зүйл. Аврах ажиллагаа

48.1. Аяллын үед тусламж хүссэн мэдээг хүлээн авмагц ахмад өөрийн хөлөг онгоцны аюулгүй байдлыг хангасны үндсэн дээр аврах ажиллагаа явуулах газарт дээд хурдаар хүрэлцэн очиж, шаардлагатай тусламж үзүүлэх, аврах ажиллагаа явуулах үүрэгтэй.

48.2. Ахмад нь хөлөг онгоц эзэмшигчийн нэрийн өмнөөс аврах ажиллагаа явуулах гэрээ байгуулах, ахмад, эсхүл хөлөг онгоц эзэмшигч нь тухайн хөлөг онгоцон дээрх эд, хөрөнгө эзэмшигчийн нэрийн өмнөөс гэрээ байгуулах эрхтэй байна.

48.3. Хөлөг онгоцыг чирж аюулгүй газарт хүргэх үйлдэл аврах ажиллагаанд хамаарна.

48.4. Аврах ажиллагаатай холбоотой гэрээг зүй бус нөлөөллөөс, эсхүл аюул заналхийллийн нөлөөгөөр байгуулсан бөгөөд гэрээний нөхцөлүүд нь шударга бус, гэрээнд тусгасан төлбөр нь үзүүлсэн үйлчилгээний хувьд хэт их буюу бага байна гэж үзвэл аврах ажиллагаатай холбоотой гэрээг бүхэлд нь буюу зарим хэсгийг нь шүүх хүчин төгөлдөр бусад тооцож болно.

48.5. Аврагч нь аюулд ороод буй хөлөг онгоц эзэмшигчийн өмнө дараахь үүргийг хүлээнэ:

48.5.1. аврах ажиллагааг зохих ёсоор явуулах;

48.5.2. аврах ажиллагааг гүйцэтгэхдээ байгаль орчинд хор хөнөөл учруулахаас сэргийлэх буюу учрах хохирлыг хамгийн бага байлгах арга хэмжээ авч ажиллах;

48.5.3. тухайн нөхцөл байдлаас шалтгаалан бусад аврагчаас тусламж хүсэх;

48.5.4. аюулд ороод буй хөлөг онгоц эзэмшигч, ахмад эсхүл эд хөрөнгө эзэмшигчийн хүсэлтээр бусад аврагчдын оролцоог хүлээн зөвшөөрч болох бөгөөд энэ нь аврах ажиллагааны урамшууллын хэмжээнд нөлөөлөхгүй.

48.6. Аюулд орсон хөлөг онгоц эзэмшигч, ахмад, эд хөрөнгө эзэмшигч нь аврах ажиллагааны үеэр аврагчтай идэвхтэй хамтран ажиллаж, байгаль орчинд учрах хор хохирлоос урьдчилан сэргийлэх, хохирлыг хамгийн бага байлгахыг хичээх бөгөөд хөлөг онгоц болон эд хөрөнгийг аюулгүй байршилд авчирсан үед хүлээн авна.

49 дүгээр зүйл. Аврах ажиллагааны урамшуулал

49.1. Аврах ажиллагааг гэрээний дагуу амжилттай явуулж, эерэг үр дүнд хүрсэн тохиолдолд аврагчийг урамшуулна.

49.2. Шүүхээр тогтоогдсоноос бусад урамшуулал нь тухайн аврагдсан хөлөг онгоц, эсхүл тоног төхөөрөмжийн өөрийн үнэлгээнээс давахгүй байна.

49.3. Аврах ажиллагааг бүрэн гүйцэтгэсэн ч урамшуулал авч чадаагүй аврагч байгаль орчинд учрах хохирлоос сэргийлэх, хохирлыг хамгийн бага хэмжээнд

байлгахын тулд зарцуулсан зардлаа эзэмшигчээр нөхөн төлүүлж болно. Шүүхээс байгаль орчныг хамгаалахын тулд аврагчийн гаргасан хүчин чармайлт, зардлыг тооцож, нөхөн төлбөрийн хэмжээг нэмэгдүүлж болох боловч уг нэмэгдэл нь аврагчийн зарцуулсан нийт зардлын хэмжээнээс хэтрэхгүй байна.

49.4.Аврах ажиллагаа явуулах хэмжээний аюул үүсч, гэрээний дагуу аврах ажиллагаа явуулсан гэж үзэхүйц тусламж, үйлчилгээ үзүүлээгүй тохиолдолд ямар ч урамшуулал авахгүй.

49.5.Аврах ажиллагааны гүйцэтгэлд зориулан олгох хөлөг онгоц эзэмшигч болон багийн гишүүдийн урамшууллыг аврах ажиллагаа явуулахтай холбогдон гарсан зардлын дүнг хасахаас өмнө дараахь зарчмын дагуу хуваарилна:

49.5.1.нийт урамшууллын тавны гурвыг хөлөг онгоц эзэмшигчид, тавны хоёрыг ахмад болон багийн гишүүдэд хуваан олгоно.

49.5.2.энэ хуулийн 49.5.1-д заасны дагуу урамшууллыг хуваарилахдаа ахмад болон багийн гишүүн бүрийн аврах ажиллагааны үеэр гүйцэтгэсэн үүрэг болон тэдгээрийн цалин хөлсийг харгалзан үзнэ.

49.6.Энэ хуулийн 49.5-д заасныг өөрсдийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны хүрээнд аврах үйл ажиллагаа явуулсны дагуу авсан урамшууллын хуваарилалтад хэрэглэхгүй.

49.7.Аврагдсан хөлөг онгоц болон бусад эд хөрөнгийг эзэмшигч нь аврах ажиллагаа дууссаны дараа аврагчийн зөвшөөрөлгүйгээр хөлөг онгоц, бусад эд хөрөнгийг хөдөлгөхгүй.

49.8.Төлбөр төлөх хариуцлага хүлээсэн этгээд аврагчийн хүсэлтээр түүний авбал зохих урамшуулал, зардлыг төлнө. Аврагдсан хөлөг онгоц, эд хөрөнгийг эзэмшигч нь урамшууллын төлбөрийг тус бүрийн авруулсан хөрөнгөтэй шууд уялдуулан төлнө.

49.9.Хөлөг онгоц эзэмшигч нь нийт урамшууллыг бусад төлбөр төлөгч талуудын өмнөөс урьдчилан төлсөн бол тухайн талуудаас зардлаа нөхөн гаргуулж болно. Ийнхүү төлбөр төлсөн хөлөг онгоц эзэмшигч бусад талуудаас тус бүрийн авруулсан хөрөнгөтэй нь уялдуулан зардлыг гаргуулж илүү төлсөн зардлаа нөхнө.

49.10.Аврагдсан хөлөг онгоц эзэмшигч нь ачааг буулгахаас өмнө аврагчид төлсөн нийт төлбөрөөсөө ачаа эзэмшигчид хамаарах хэсгийг зардлын хамт ачаа эзэмшигчээс нэхэмжлэн авах талаар боломжит бүх алхмыг хийнэ.

Гуравдугаар дэд бүлэг

50 дугаар зүйл.Хөлөг онгоц мөргөлдөхөөс урьдчилан сэргийлэх

50.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц Далайд хөлөг онгоцууд мөргөлдөхөөс урьдчилан сэргийлэх олон улсын дүрмийн тухай

конвенцийг⁷ дагаж мөрдөх бөгөөд энэхүү конвенцид заасан гэрэл, дүрст тэмдэг, дуут болон гэрэлт дохиогоор тоноглогдсон байна.

50.2.Хөлөг онгоц хоорондоо мөргөлдсөн тохиолдолд хөлөг онгоц тус бүрийн ахмад өөрийн хөлөг онгоц, баг, зорчигч, ачаа, байгаль орчинд аль болох аюул учруулахгүй байх боломжит бүх арга хэмжээг авах бөгөөд илүү гэмтэж эвдэрсэн хөлөг онгоц, баг, зорчигч, ачаа болон байгаль орчинд аюул учруулахгүйгээр тусалж болох бүх боломжоор тусалж, аюулд орсон хөлөг онгоцонд өөр тусламж хэрэггүй болохыг нягтлах хүртлээ өслөөс үүдэн аливаа аюулаас аврах бүх бололцоог дайчилна.

50.3.Хөлөг онгоц мөргөлдсөний улмаас болон түүнийг аврах ажиллагааны үед учирсан эд хөрөнгийн хохирлыг Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан журмын дагуу зохицуулна.

Дөрөвдүгээр дэд бүлэг

51 дүгээр зүйл.Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх

51.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц нь хортой бодис, хортой бодис агуулсан бохир усыг алдах, хаях, асгах, гоожих, шахан гаргах, ялгаруулах, суллах зэргээр аливаа хэлбэрээр далайн орчинг бохирдуулахаас сэргийлэх зорилгоор Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид⁸ заасан шаардлагад нийцсэн байдлаар зохион бүтээгдэж, тоноглогдсон байна.

Тайлбар: "хортой бодис" гэж далайд гарснаар хүний эрүүл мэндэд аюул учруулах, амьд нөөц болон далайн амьдралд хохирол учруулах, далайг хууль ёсоор ашиглах таатай нөхцөлийг алдагдуулах, саад учруулах аливаа бодисыг ойлгоно.

51.2.Хөлөг онгоц нь далайд гарахаас өмнө хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагын үзлэг, шалгалтад хамрагдсан гэрчилгээтэй байх, эсхүл гэрчилгээ авах шаардлагагүй нөхцөлийг хангасан байна.

52 дугаар зүйл.Далайг хөлөг онгоцоор газрын тос тээвэрлэх үед бохирдуулахаас сэргийлэх

52.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 150 ба түүнээс дээш тоннын даацтай газрын тос тээвэрлэгч хөлөг онгоц, 400 ба түүнээс дээш тоннын даацтай бусад бүх хөлөг онгоц Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

52.2.Хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт болон материал нь энэ хуулийн 52.1-д заасан конвенциор тодорхойлсон техникийн

⁷ Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны X ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ний өдрийн хуулиар "Далайд хөлөг онгоцууд мөргөлдөхөөс урьдчилан сэргийлэх Олон улсын дүрмийн тухай конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

⁸ Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны X ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 12 дугаар сарын 14-ны өдрийн хуулиар "Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

52.3.Далайг газрын тосоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

52.4.Гэрчилгээний загвар нь энэ хуулийн 52.1-д заасан конвенцийн хавсралтаар баталсан загвартай адил байна.

52.5.Далайг газрын тосоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаатай олгоно.

52.6.Оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт болон материалд тэдгээрийг солихоос өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

52.7.Хөлөг онгоцыг алдагдсан тос илрүүлэх, шүүх, дохио өгөх системээр тоноглож, тосны бүртгэл хөтөлнө. Бүртгэлд хөдөлгүүрийн машин механизмын хэсгийн, ачааны болон тэнцвэржүүлэх үйл ажиллагааг тэмдэглэнэ.

52.8.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц Далайн захиргаанаас баталсан далай тосоор бохирдох үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөөтэй байна.

53 дугаар зүйл.Далайг хөлөг онгоцоор хортой шингэн бодис тээвэрлэх үед бохирдуулахаас сэргийлэх

53.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хортой шингэн бодис тээвэрлэгч бүх хөлөг онгоц Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

53.2.Хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт болон материал нь энэ хуулийн 53.1-д заасан конвенциор тодорхойлсон техникийн шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

53.3.Далайг шингэн хортой бодисоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

53.4.Далайг шингэн хортой бодисоор бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаатай олгоно.

53.5.Гэрчилгээний загвар нь энэ хуулийн 53.1-д заасан конвенцийн хавсралтаар баталсан загвартай адил байна.

53.6.Оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт болон материалд тэдгээрийг солихоос өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

53.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн шингэн хортой бодис тээвэрлэгч хөлөг онгоц бүр Далайн захиргаанаас баталсан ачааг боловсруулах, цистернийг цэвэрлэх, цалгилтыг багасгах, цистернийг тэнцвэржүүлэх талаарх үйл ажиллагаа ба зохицуулалтын гарын авлагыг хөлгийн тавцан дээр авч явна.

53.8.Хөлөг онгоцон дээр шингэн хортой бодистой холбоотой ажиллагаа явагдсан тохиолдолд ачааны бүртгэлийг цистерн тус бүрийн хувьд хөтөлж, уг бүртгэлд ачаа боловсруулахтай холбогдсон ажиллагаа болон хортой шингэн бодис алдагдсан ослыг бүртгэж тэмдэглэнэ.

53.9.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц Далайн захиргаанаас баталсан далай хортой шингэн бодисоор бохирдсон үед авах арга хэмжээний төлөвлөгөөтэй байна.

54 дүгээр зүйл.Баглаа, боодолтой хортой бодисыг далайгаар тээвэрлэх үед далайг бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх

54.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн баглаа, боодолтой, эсхүл чингэлэг, цистернд хортой бодис тээвэрлэх бүх хөлөг онгоц Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

54.2.Далайг баглаа, боодолтой хортой бодисоор бохирдуулахаас сэргийлэх нийцлийн баримт бичгийг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

54.3.Хортой бодис тээвэрлэхэд ашиглаж байсан хоосон сав, баглаа, боодлыг хортой бодистой нэгэн адил үзэн далайг бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх зорилгоор сав, баглаа, боодлыг цэвэрлэж, шаардлагатай арга хэмжээ авна.

55 дугаар зүйл.Далайг хөлөг онгоцноос гарсан бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлэх

55.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 400 ба түүнээс дээш тоннын даацтай хөлөг онгоц, эсхүл 15 ба түүнээс дээш зорчигч тээвэрлэж олон улсын аялал хийж буй хөлөг онгоц далайг бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлж Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцид заасны дагуу үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

55.2.Хөлөг онгоцны тоног төхөөрөмж, хэрэгсэл, зохион байгуулалт болон материал нь энэ хуулийн 55.1-д заасан конвенциор тодорхойлсон техникийн шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

55.3.Далайг бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

55.4.Далайг бохир усаар бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаатай олгоно.

55.5.Гэрчилгээний загвар нь энэ хуулийн 55.1-д заасан конвенцийн хавсралтаар баталсан загвартай адил байна.

55.6.Оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр хөлөг онгоцны бүтэц, тоног төхөөрөмж, тохируулга, зохион байгуулалт болон материалд тэдгээрийг солихоос өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

55.7.Хөлөг онгоцноос бохир усыг далайд гаргахдаа хөлөг онгоцон дээрх бохир ус боловсруулах тоног төхөөрөмж эсхүл дамжуулах болон ариутгах систем ашиглан нэгэн зэрэг бус бага багаар гаргана.

56 дугаар зүйл. Далайг хөлөг онгоцны хог хаягдлаар бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх

56.1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн бүх хөлөг онгоц түүний хэвийн ажиллагаанаас гаралтай, хаях шаардлагатай хоол хүнс, ахуйн болон бусад хог хаягдлаар далайг бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлж Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийг дагаж мөрдөнө.

56.2. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 12 метр ба түүнээс илүү урттай хөлөг онгоц бүр хог хаягдал хэрхэн хаях тухай шаардлагыг багийн гишүүд болон зорчигчдод танилцуулж, зурагт хуудсыг наасан байна.

56.3. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 100 ба түүнээс дээш тоннын даацтай хөлөг онгоц, 15 ба түүнээс олон хүн тээвэрлэж буй хөлөг онгоц бүр хог хаягдлын бүртгэлийн тэмдэглэл хөтлөхөөс гадна Олон улсын далайн байгууллагаас баталсан зааварчилгааны дагуу хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөтэй байна.

57 дугаар зүйл. Хөлөг онгоцноос ялгарах агаарын бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх

57.1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн бүх хөлөг онгоц агаар бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлж Далайг хөлөг онгоцноос үүдэлтэй бохирдлоос сэргийлэх тухай олон улсын конвенцийг дагаж мөрдөнө.

57.2. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 400 ба түүнээс дээш тоннын даацтай хөлөг онгоц, далайн ёроолд суурилуулсан болон хөвж буй өрөмдлөгийн цамхаг, хөвөгч тавцан үзлэг, оношлогоонд хамрагдана.

57.3. Хөлөг онгоц, өрөмдлөгийн цамхаг, тавцангийн тоног төхөөрөмж, хэрэгсэл, систем, зохицуулалт болон материал нь агаар бохирдуулахаас сэргийлэх шаардлага хангаж байгаа эсэхэд хийх үзлэг, оношлогоог хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

57.4. Агаар бохирдуулахаас урьдчилан сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага олгоно.

57.5. Агаар бохирдуулахаас сэргийлэх олон улсын гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаатай олгоно.

57.6. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 400 ба түүнээс дээш тоннын даацтай хөлөг онгоц нь аялалд гарахын өмнө хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллагаар үзлэг, оношлогоо хийлгэж, Эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны олон улсын гэрчилгээ авсан байна.

57.7. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлээс хасагдсан, өөр улсын далбааг мандуулан аялах эрх үүссэн тохиолдолд Эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны олон улсын гэрчилгээ нь хүчингүй болно.

57.8. Агаар бохирдуулахаас сэргийлэх болон Эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны олон улсын гэрчилгээний загвар нь энэ хуулийн 57.1-д заасан конвенцийн хавсралтаар баталсан загвартай адил байна.

57.9.Хөлөг онгоц бүр Олон улсын далайн байгууллагаас баталсан зааварчилгааны дагуу хөлөг онгоцны эрчим хүчний үр ашигтай үйл ажиллагааны менежментийн төлөвлөгөөтэй байна.

57.10.Үзлэг, оношлогоо хийгдсэнээс хойш Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр хөлөг онгоцны тоног төхөөрөмж, хэрэгсэл, систем, зохицуулалт, эсхүл материалд тэдгээрийг тохируулах, засварлахаас өөр аливаа өөрчлөлт оруулж болохгүй.

58 дугаар зүйл.Далайд бохирдол үүссэн тохиолдлыг мэдэгдэх ба зааварчилгааг дагах

58.1.Далайд бохирдол үүсгэсэн, эсхүл илрүүлсэн Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц нь холбогдох эрх бүхий байгууллага болон хамгийн ойр эргийн улсад нэн даруй мэдэгдэнэ.

58.2.Далайг бохирдуулсан хөлөг онгоц бохирдлын хэмжээг хязгаарлах, хамгийн бага болгохын тулд хамгийн ойрын эргийн улсаас өгсөн зааварчилгааг дагаж мөрдөнө.

Тавдугаар дэд бүлэг

59 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээ

59.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн 24 ба түүнээс дээш метрийн урттай, 150 тонноос дээш нийт даацтай хөлөг онгоц Даацын тэмдэглэгээний тухай олон улсын конвенцид⁹ заасан Даацын тэмдэглэгээг тодорхойлох журмын дагуу үзлэг, шалгалтад хамрагдаж, хөлөг онгоцыг ачаалахад тавих хязгаарлалт буюу даацын тэмдэглэгээ тавиулна.

59.2.Хөлөг онгоц нь даацын зөвшөөрөгдсөн тэмдэглэгээнээс илүү ачилт хийхийг хориглох бөгөөд тухайн газар нутаг, улирал, усны нягтаас шалтгаалан хөлөг онгоцны их биеийн хажуу талын усны түвшнээс ил гарах хэсгийн байж болох хамгийн бага хэмжээг баримтална.

59.3.Даацын тэмдэглэгээний хүчин төгөлдөр гэрчилгээ авах шаардлага тавигдсан буюу гэрчилгээ байхгүй, эсхүл усны түвшний зөвшөөрөгдсөн тэмдэглэгээнээс хэтэрсэн ачаа ачсан Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн аливаа хөлөг онгоцыг түүнд олгогдох гэрчилгээний шаардлагын дагуу далайд гаргахгүй.

59.4.Даацын тэмдэглэгээний үзлэгт орж, тэмдэглэгээ тавиулсан хөлөг онгоцонд Олон улсын даацын тэмдэглэгээний гэрчилгээг 5 жил хүртэлх хугацаатай олгоно.

59.5.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлээс хасагдсан болон өөр улсын далбаа мандуулан аялах эрх үүссэн тохиолдолд Олон улсын даацын тэмдэглэгээний гэрчилгээ нь хүчингүй болно.

59.6.Гэрчилгээний загвар нь энэ хуулийн 59.1-д заасан конвенцийн хавсралтаар баталсан загвартай адил байна.

⁹ Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны X ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2002 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрийн хуулиар "Даацын тэмдэглэгээний тухай олон улсын конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

59.7.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээнд үзлэг, шалгалт хийх болон гэрчилгээ олгохтой холбогдсон үйл ажиллагааг хүлээн зөвшөөрөгдсөн байгууллага хийж гүйцэтгэнэ.

60 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээний үзлэг, шалгалт

60.1.Хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээний гэрчилгээг шинэчлэх үзлэгийг 5 жилээс илүүгүй хугацаанд хийж, хөлөг онгоцны ерөнхий байгууламж, материалын орц болон хэмжээс нь шаардлага хангаж байгаа эсэхийг тогтооно.

60.2.Хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээний жил бүрийн үзлэгийг дараахь зорилгоор хийнэ:

60.2.1.их бие болон давхарлагад даацын тэмдэглэгээний байршлын тооцоонд өөрчлөлт орохуйц өөрчлөлт хийгдсэн эсэх;

60.2.2.хөлөг онгоц дээр байгаа бүх хаалга, тавцангийн хамгаалалт, ус зайлуулах суваг, багийн гишүүдийн байр, жолоодлогын кабинд нэвтрэх хаалга зэрэг нь зөв суурилагдсан, засварлагдсан, шаардлага хангасан эсэх;

60.2.3.усны мандлаас дээших хашлаганы тэмдэглэгээ үнэн зөв тэмдэглэгдсэн эсэх;

60.2.4.хөлөг онгоцонд хийсэн засвар, өөрчлөлт, шинэчлэлт, гаднах хэлбэр, загварын өөрчлөлт нь шаардлага хангаж байгаа тухай мэдээллээр хангагдсан эсэх.

60.3.Хөлөг онгоцонд үзлэг, шалгалт бүрэн хийгдсэний дараа үзлэг, шалгалтад хамрагдсан байгууламж, бүтэц, бүрэлдэхүүн, тоног төхөөрөмж, материалын орц болон хэмжээст Далайн захиргааны зөвшөөрөлгүйгээр аливаа өөрчлөлт хийхгүй.

61 дүгээр зүйл.Хөлөг онгоцны даацын тэмдэглэгээний шаардлагаас чөлөөлөх нөхцөл

61.1.Ойрын зайны буюу хөрш орон руу хийх нэг удаагийн аялалд хөлөг онгоцыг даацын тэмдэглэгээний олон улсын гэрчилгээ авах шаардлагаас чөлөөлж болно. Ийм хөлөг онгоцонд богино хугацааны даацын тэмдэглэгээний гэрчилгээ, эсхүл чөлөөлөлтийн гэрчилгээ олгоно.

61.2.Далайн захиргаа нь энэ хуулийн 61.1-д зааснаар хөлөг онгоцыг даацын тэмдэглэгээний шаардлагаас чөлөөлсөн тохиолдолд энэ тухай болон үндэслэлийн талаар Олон улсын далайн байгууллагад мэдэгдэнэ.

Зургадугаар дэд бүлэг

62 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны багтаамжийн хэмжилтийн гэрчилгээ

62.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэх 24 ба түүнээс дээш метрийн урттай бүх хөлөг онгоцны нийт болон цэвэр багтаамжийг Хөлөг онгоцны багтаамжийн хэмжилтийн тухай олон улсын конвенцид¹⁰ заасан Хөлөг онгоцны нийт болон цэвэр багтаамжийг тодорхойлох журмын дагуу хүлээн зөвшөөрөгдсөн

¹⁰ Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны X ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2001 оны 11 дүгээр сарын 15-ны өдрийн хуулиар "Хөлөг онгоцны багтаамжийг хэмжих тухай олон улсын конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

байгууллага хэмжиж, хөлөг онгоцонд Олон улсын багтаамжийн хэмжилтийн гэрчилгээ олгоно.

62.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцонд энэ хуулийн 62.1-д заасан гэрчилгээнээс гадна Суэц болон Панамын сувгийн багтаамжийн гэрчилгээ шаардагдах бол хөлөг онгоцны багтаамжийг суваг тус бүрийг харьяалж буй улсын хууль тогтоомжийн дагуу хэмжинэ.

~~62.3.Гэрчилгээний загвар нь энэ хуулийн 62.1-д заасан конвенцийн хавсралтад заасан загвартай адил байна.~~

63 дугаар зүйл.Хөлөг онгоцны багтаамжийн хэмжилтийн гэрчилгээг хүчингүй болгох

63.1.Хөлөг онгоцны зохион байгуулалт, угсралт, хүчин чадал, зай ашиглалт болон хөлөг онгоц дээр зурагдсан даацын тэмдэглэгээг өөрчилсөнөөс нийт болон цэвэр багтаамжийг ихэсгэх шаардлага үүссэн тохиолдолд Олон улсын багтаамжийн гэрчилгээ хүчингүй болно.

63.2.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлээс хасагдсан буюу өөр улсын далбаа мандуулан аялах эрх үүссэн тохиолдолд Олон улсын багтаамжийн гэрчилгээ хүчингүй болно.

Долдугаар дэд бүлэг

64 дүгээр зүйл.Далайн нэхэмжлэхийн талаар хүлээх өөрийн хариуцлагыг хязгаарлах

64.1.Хөлөг онгоц эзэмшигч, гэрээгээр тээвэрлэгч, ахмад, зохицуулагч, аврах ажиллагаатай шууд холбоотой үйлчилгээ үзүүлж буй аврагчийн хариуцлага нь энэ хуулийн 65 дугаар зүйлд заасан нэхэмжлэлээр Далайн нэхэмжлэлийн талаар хүлээх хариуцлагыг хязгаарлах тухай конвенцид¹¹ заасны дагуу хязгаарлагдана.

64.2.Хязгаарлалтад хамрагдах нэхэмжлэлийг үүргээ биелүүлээгүй хөлөг онгоц эзэмшигч, эсхүл хайхрамжгүй хандсан аливаа этгээдийн эсрэг гаргасан бол тус этгээд энэ хуулийн 64.1-д заасан конвенциор олгосон хариуцлагын хязгаарлалтыг өөртөө ашигтайгаар эдэлж болно.

64.3.Хөлөг онгоц эзэмшигчийн хариуцлага гэдэгт хөлөг онгоцонд гаргасан нэхэмжлэлээр хүлээж буй хариуцлага хамаарна.

64.4.Хязгаарлалтад хамрагдах нэхэмжлэлийн хариуцлагыг даатгагч нь хариуцлагын хязгаарлалтыг хариуцлагаа даатгуулсан этгээдтэй ижил хэмжээнд эдэлж болно.

64.5.Хариуцлагыг хязгаарлахад чиглэсэн үйл ажиллагаа нь хариуцлагыг хүлээн зөвшөөрсөн гэж үзэх үндэслэл болохгүй.

65 дугаар зүйл.Хязгаарлалтад хамрагдах нэхэмжлэл

---

¹¹Төрийн мэдээлэл (тусгай дугаар) эмхтгэлийн 2016 оны XI ботид хэвлэгдсэн. Монгол Улсын Их Хурлын 2011 оны 06 дугаар сарын 09-ний өдрийн хуулиар Олон улсын далайн байгууллагын "Далайн нэхэмжлэлийн талаар хүлээх хариуцлагыг хязгаарлах тухай олон улсын конвенц"-д нэгдэн орсныг соёрхон баталсан.

65.1.Дараахь нэхэмжлэл нь хариуцлагын үндэслэлээс үл хамааран хариуцлагыг хязгаарлах үндэслэл болно:

65.1.1.хөлөг онгоцны тавцан дээр, эсхүл хөлөг онгоцыг ашиглах, аврах ажиллагаа явуулахтай шууд холбоотойгоор хүний амь нас хохирсон буюу хүний биед гэмтэл учирсан, эд хөрөнгө алдагдсан буюу гэмтсэн, боомтын байгууламж, усны сав газар, усан зам болон усан замын жолоодлогыг чиглүүлэх тэмдэг, тэмдэглэгээнд учруулсан аливаа хохирол, түүнээс үүдэн гарсан хохирлыг барагдуулахтай холбоотой нэхэмжлэл;

65.1.2.ачаа, зорчигч, эсхүл түүний ачаа тээшийг далайгаар тээвэрлэхэд гарсан саатлаас үүдэн гарсан хохирлыг барагдуулахтай холбоотой нэхэмжлэл;

65.1.3.хөлөг онгоцны үйл ажиллагаа, эсхүл аврах ажиллагаатай шууд холбоотойгоор гэрээнд заасан бусад эрх зөрчигдсөнөөс үүдэн гарсан хохирлыг нөхөн төлүүлэхтэй холбоотой нэхэмжлэл;

65.1.4.живсэн, сөнөсөн, төөрсөн, хаягдсан хөлөг онгоц болон тухайн хөлөг онгоц дээр байгаа, эсхүл байсан аливаа зүйлийг өргөх, зайлуулах, устгах, хоргүй болгохтой холбоотой нэхэмжлэл;

65.1.5.хөлөг онгоцны ачааг зайлуулах, устгах, хоргүй болгохтой холбоотой нэхэмжлэл;

65.1.6.гэм хорыг арилгах, эсхүл багасгах арга хэмжээний улмаас учирсан хохирлыг хариуцахаас өөр этгээдэд гаргасан нэхэмжлэлийг хязгаарлаж, уг арга хэмжээнээс үүдэн гарсан хохирлыг барагдуулахтай холбоотой нэхэмжлэл.

65.2.Энэ хуулийн 65.1-д заасны дагуу гаргасан нэхэмжлэл нь гэрээний үр дүнгийн дагуу хамааралгүй байсан ч хариуцлагын хязгаарлалтад хамаарна.

65.3.Энэ хуулийн 65.1.6-д заасан шаардлагыг зөрчсөн гэм буруутай этгээдтэй байгуулсан гэрээний урамшуулалтай холбоотой хариуцлагыг хязгаарлахгүй.

66 дугаар зүйл.Хязгаарлалтад хамруулахгүй нэхэмжлэл

66.1.Дараахь нэхэмжлэлд хариуцлагыг хязгаарлахгүй:

66.1.1.аврах ажиллагаа, эсхүл байгалийн онцгой аюул, давагдашгүй хүчин зүйлийн улмаас хөлөг онгоц, түүний ачаанд учирсан хохирлын нөхөн төлбөрийн нэхэмжлэл;

66.1.2.газрын тосоор бохирдуулсны хор уршгийн нэхэмжлэл;

66.1.3.аюултай, хортой бодис тээвэрлэхтэй холбогдон гарсан хохирлын нөхөн төлбөрийн нэхэмжлэл;

66.1.4.живсэн хөлөг онгоцны үлдэгдэлтэй холбоотой нэхэмжлэл;

66.1.5.цөмийн хөлөг онгоц эзэмшигчийн эсрэг үүсгэсэн цөмийн хохирлын нэхэмжлэл;

66.1.6. ачааны үлдэгдэл хаягдлыг далайгаас цэвэрлэхтэй холбоотой нэхэмжлэл;

66.1.7. хөлөг онгоц, эсхүл аврах ажиллагаатай холбоотой үүрэг хүлээсэн хөлөг онгоц эзэмшигчийн албанд ажиллаж буй ажилтан, эсхүл аврагч, тэдгээрийн өв залгамжлагч, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигч, уг нэхэмжлэлийг гаргах эрх бүхий бусад этгээдийн гаргасан нэхэмжлэл;

---

67 дугаар зүйл. Хариуцлага хязгаарлахад саад болох үйлдэл

67.1. Хариуцлага хүлээж буй этгээдийн санаатай болон санамсаргүй үйлдэл, эс үйлдлээс болж хохирол үүссэн нь нотлогдвол тухайн этгээд өөрийн хариуцлагыг хязгаарлах эрхгүй.

68 дугаар зүйл. Хариуцлагын ерөнхий хязгаарлалт

68.1. Нэхэмжлэлийн хариуцлагын хязгаарыг энэ хуулийн 64.1-д заасан конвенцийн 8 дугаар зүйлд заасны дагуу тогтооно.

69 дүгээр зүйл. Хариуцлагын хязгаарлалтын сан үүсгэлгүйгээр хариуцлага хязгаарлах

69.1. Хөлөг онгоц эзэмшигч болон аврагч нь энэ хуулийн 70 дугаар зүйлд заасан хариуцлагын хязгаарлалтын санг үүсгэлгүйгээр өөрийн хариуцлагыг энэ хуульд заасны дагуу хязгаарлах эрхтэй.

70 дугаар зүйл. Хариуцлагын хязгаарлалтын сан

70.1. Хариуцлага хүлээх этгээд нь хариуцлагын хязгаарлалтын санг үүсгэхээр шүүхэд нэхэмжлэл гаргах эрхтэй.

70.2. Хариуцлагын хязгаарлалтын санг энэ хуулийн 68.1-д заасны дагуу тооцож гаргасан дүнгийн хэмжээгээр үүсгэнэ.

70.3. Хариуцлагын хязгаарлалтын санг холбогдох хууль тогтоомжийн дагуу банкны баталгаа, эсхүл санхүүгийн батлан даалтаар үүсгэж болно.

70.4. Сангийн хөрөнгө нь зөвхөн хариуцлагын хязгаарлалтыг нь хэрэгжүүлж болох нэхэмжлэлийг төлөхөд зориулагдана.

71 дүгээр зүйл. Сангийн хуваарилалт

71.1. Хариуцлагын хязгаарлалтын сангийн хуваарилалт нь тухайн санг үүсгэсэн шүүхийн шийдвэрээр тогтоогдоно.

71.2. Сан нь нэхэмжлэл хүргүүлсэн талуудын хооронд тухайн нэхэмжлэлийн дүнгээс хамааран хуваарилагдана.

71.3. Хариуцлагын хязгаарлалтын сангаас аливаа этгээдэд нэхэмжлэлийн дагуу төлөлт хийгдсэн бол нэхэмжлэгчээс нөхөн төлбөр авсан тухай баталгааг авах эрхтэй.

72 дугаар зүйл. Бусад нэхэмжлэлд учрах саад

72.1. Хариуцлагын хязгаарлалтын сан байгуулж байгаа тохиолдолд тухайн сан байгуулсан этгээд болон түүний бусад өмчийн эсрэг аливаа арга хэмжээ авах

эрхгүй. Хариуцагчийн хөлөг онгоц болон бусад эд хөрөнгөтэй холбогдох маргааныг шүүхийн журмаар шийдвэрлэнэ.

Наймдугаар дэд бүлэг

73 дугаар зүйл.Дипломтой далайчны чадамжийн гэрчилгээг баталгаажуулах болон ээлжийн ажиллагаа

73.1.Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн бүх хөлөг онгоц Далайчныг сургах стандарт, гэрчилгээ олгох болон ээлжийн ажиллагааны тухай олон улсын конвенцийг дагаж мөрдөнө.

73.2.Энэ хуулийн 73.1-д заасан конвенцийн шаардлагыг хангасан хөлөг онгоцны ахмад, багийн гишүүдийн чадамжийн гэрчилгээг Далайн захиргаа баталж, гэрчилгээ олгоно.

73.3.Хөлөг онгоцны ахмад ээлжийн ажиллагааны найдвартай, аюулгүй байдлыг хангах үүрэгтэй.

73.4.Ээлжийн ажиллагааг багийн гишүүд хангалттай амарч, ээлжийн ажлаа бүрэн гүйцэтгэх чадвартай байхаар зохион байгуулна.

73.5.Шөнийн ээлжийн ажиллагаанд 18 насанд хүрээгүй багийн гишүүнийг ажиллуулахгүй.

ДОЛДУГААР БҮЛЭГ БУСАД

74 дүгээр зүйл.Хууль зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага

74.1.Энэ хуулийг зөрчсөн албан тушаалтны үйлдэл нь гэмт хэргийн шинжгүй бол Төрийн албаны тухай, Хөдөлмөрийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

74.2.Энэ хуулийг зөрчсөн хүн, хуулийн этгээдэд Эрүүгийн хууль, эсхүл Зөрчлийн тухай хуульд заасан хариуцлага хүлээлгэнэ.

75 дугаар зүйл.Хууль хүчин төгөлдөр болох

75.1. Энэ хуулийг 20... оны ... дугаар сарын ... -ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2019 оны ... дугаар
сарын ... -ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХУУЛЬ ХҮЧИНГҮЙ БОЛСОНД ТООЦОХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. 1999 оны 05 дугаар сарын 28-ны өдөр баталсан Далай ашиглах тухай хуулийг хүчингүй болсонд тооцугай.

2 дугаар зүйл. Энэ хуулийг Далай ашиглах тухай /Шинэчилсэн найруулга/ хууль хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

20... оны ...дугаар
сарын ....-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ХӨДӨЛМӨРИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Хөдөлмөрийн тухай хуульд дор дурдсан агуулгатай дараахь заалт нэмсүгэй:

1/4 дүгээр зүйлийн 4.1.5 дахь заалт

4.1.5. "Монгол Улсын олон улсын гэрээнд өөрөөр заагаагүй бол Монгол Улсын төрийн далбаа мандуулсан хөлөг онгоцон дээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа гадаадын аж ахуйн нэгж, байгууллага, иргэн, харьяалалгүй хүн хоорондын".

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

20... оны ...дугаар
сарын ....-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

УЛСЫН ТЭМДЭГГИЙН ХУРААМЖИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуульд дор дурдсан агуулгатай дараахь заалт нэмсүгэй:

1/12 дугаар зүйлийн 12.4.7 дахь заалт

“12.4.7. гадаадын хуулийн этгээд, гадаадын иргэн, харьяалалгүй хүний өмчлөлд байгаа болон тэдгээрийн түрээсэлсэн хөлөг онгоцыг Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэхэд 200.000- 500.000 төгрөг;”

2/12 дугаар зүйлийн 12.4.8 дахь заалт

“12.4.8. энэ хуулийн 12.4.7-д заасан бүртгэлийн гэрчилгээний хугацааг сунгахад 160.000-400.000 төгрөг;”

2 дугаар зүйл. Улсын тэмдэгтийн хураамжийн тухай хуулийн дараахь заалтыг дор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай:

1/12 дугаар зүйлийн 12.4.6 дахь заалт

“12.4.6. Монгол Улсын иргэн, хуулийн этгээдийн өмчлөлд байгаа болон тэдгээрийн түрээсэлсэн хөлөг онгоцыг Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэхэд 24.000-60.000 төгрөг;”

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

20... оны ...дугаар
сарын ....-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

ЗӨРЧЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Зөрчлийн тухай хуульд дор дурдсан агуулгатай дараахь зүйл, хэсэг нэмсүгэй:

1/14.11 дүгээр зүйл. Далай ашиглах тухай хууль зөрчих

1. Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоц боомт улсын техникийн хяналт, үзлэг шалгалтаар орж зөрчил, дутагдал гаргасны улмаас саатуулагдсан бол хөлөг онгоц эзэмшигчийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

2. Далбааны эзэн улсын хяналт шалгалтыг Монгол Улсын хөлөг онгоцны бүртгэлд бүртгэгдсэн хөлөг онгоцон дээр хэрэгжүүлэх явцад олон улсын гэрээ, конвенц, үндэсний хууль тогтоомжийг зөрчсөн бол хөлөг онгоц эзэмшигчийг хоёр мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА

Г.ЗАНДАНШАТАР